

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Gallia seu Francia - Ettenheim-Münster 112

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput V.

[urn:nbn:de:bsz:31-111144](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111144)

Caput ~~secundum~~ V.
De Normannia.

Normannia seu Normandia | La Normandie: | Ductus amplifimus, praecipuis Francia provincis annumeratur vel maxime quod ad Oceanum in vicinia Anglia, qua ipsi Septentrionalis est, et à qua solo fretò, quod Manicam (la Manche:) Galli nuncupant, separatur, sitas est.

Ejus limites sunt versus Orientem Bricardia et Insula Francia; versus Meridiam Belsia, Berticensis regio, et Cironanensis Ager; versus Occidentem Britannia; et Denique, ut primum diximus, versus Septentrionem Manica seu fretum, quod eam ab Anglia sejungit.

Ilius longitudo ab Oriente in Occidentem ultra 60. miliaria complectitur, scilicet ab Alba mala | Annale: | ad Breviam | Boale: | fluvium, et à Gisorsis | Gisors: | ad Eptam | Epte: | flumen, usque Grandemvidam | Grand ville: | et Montem S. Michaelis | Mont St. Michel: | quae urbes ad ad Oceanum et Britannia litus posita sunt. Ipsius latitudo autem à Meridie in Septentrionem est 30. miliarium, scilicet à Veruicò | Veruicil: | ad Avaram | Avere: | et à Doreo | Dreux: | usque ad Urbes Arcum | Arc: | et ulteriorem Fortum | Treport: | quae inferius ad Bricardia litus jaent: eadem etiam est ejus latitudo à Pontellorionis | Pont-Orson: | ad Coesmonium | Coesmon: | flumen, usque ad Promontorium Orgam | La Hoque: | et usque ad Caput Ceruis seu Barra flentis | Barfleury: | infra Caesarisburgum | Cherbourg: | Totius vero Normannia circuitus seu ambitus est circiter 240. miliarium, cujus maxima pars Maris littora occupat, praesertim Territorium seu Ager Constantiensis | le Contentin seu Contantier: | qui velut peninsula in Mare porrigitur.

Hae Provincia Romanorum aetate Gallia Celtica seu Lugdunensis partem constituebat, atque Lugdunensis secunda vocabatur; at postquam Franci eam occuparunt, facta est pars Regni Neustria sub Merovingis Regibus: sub Carolingis vero, post factam inter filios Ludovici III Regis Francia partitionem, Carolo Calvo Francia Occidentalis Regi adscripta fuit. Cum autem Neustria littora repetitis Normannorum seu Danorum irruptionibus devastata fuissent, Carolus Simplex Caroli Calvi Nepos, praecipuis Gallia Brevenibus consensum tribuentibus, provinciam seu Ducatum hunc Roberti horum Barbarorum Duci in feudi proprietatem cepit collocata etiam ei, postquam Christianam religionem suscepisset ac baptizatus fuisset, in matrimonium filia sua Gisela. Hujus Roberti posterii potentes admodum fieri non modo eis sed et trans Mare: anno enim 1066. Wilhelmus Roberti Normannia Ducis filius notus facta in Angliam expeditione Haraldum, qui post obitum Eduardi sancti regnum Anglia occupaverat, trucidavit, atque toto potitus regno eodem anno in Natali

48
Domini ibidem Rex Anglia coronatus est. Henricus I. An-
glia Rex et Normannia Dux uniceam filiam Mathildem
relinquit heredem, qua Godofredo Plantageta Andegavensi
Comiti nupsit, eique filium peperit, qui primus Normannia
Dux deinde Rex Anglia factus Henricus II. dictus est. Hic plu-
res habuit filios, quorum Joannes quartus natus, ceteris vita
functis, Regnum Anglia occupavit, ac an. 1202. in Norman-
niam veniens Rotum seu totum Godofredi fratris sui natu-
maximi et Normannia Ducis filium, qui se Anglia coronam
addebat in controversiam, captum in carcere tenuerunt.
Ob inhumane factis, istud à Philippo Augusto Francia Rege, Fran-
cis regi consentientibus, eodem anno, cum citatus haud compa-
ruisset, in rem lata sententia tota Francia proscribitur fuit
eique aqua et igni interdictum; necnon sequenti anno 1203.
Normannia, quam dictus Joannes sibi assererat, occupata
et deinde Francia Regi adjuncta. Henricus III. ejusdem
Joannis filius ac in Regno Anglia successor inita postmodum
cum Ludovico sancto pace omne suum jus in Normannia Duce-
tum eidem suisque Successoribus ultro cepit. Ab eo tempo-
re Regnum Francia natu majores filii Duxes Normannia
nuncupati fuerunt, donec Delphinum nomen prevaluit.

Provincia haec inter maximas et fertilissimas Francia regiones
proximum ferre locum tenet. Solum ejus omnis generis fru-
mentum, linum, canabum, et herbas ad induendum colorem
aptissimas, ut rubiam, glastum, iratem, p. profert. In
aliquibus locis sunt vinata, qua tamen tenue admodum red-
dunt vinum; at stupenda pomorum et piscium copia su-
perbit, ex quarum fructibus mustum exprimitur commu-
nis melarum potus. Admunt quoque amplissima vine-
ta et pingua pasena, quibus quamplurima amentia et pe-
cora saginantur. Mare ibidem optimis piscibus dives
est. Habet haec provincia etiam salinas; item ustri-
nas, in quibus tormenta balnea, bombi seu pyroboli, alia-
que varia speciei feramenta fabricantur. Aliquot item
ibi reperiantur Cuprifodina, qua efficiunt, ut quamplures
aqua minerales in ea fluant.

Fluvii, qui eam perflunt sunt inter alios Sequana: La-
Seine: Ebrua: Lure: alias Autura, Audura, Aduva, et Au-
tura. Itona seu Itona: L'iton: alias Ito, et Itus. Andel-
la: Andele: alias Andelinus fluvius, et Andelans. Risela seu
Risla: Rilde: alias Ripetta. Dura seu Dera: Live: Tolea
seu Toleha: Touque: Carento: Carentone: alias Carento-
nus. Anta: Ante: Orna: Orne: apud Veteres Orina et Arge-
nes. Awara: Awa: et Droma seu Droma: Drome:

Occurrunt quoque plures exigui Portus, quorum praecipui
sunt Depa seu Deyra: Dieppe: olim Julibona. Cale-
torum. Franciscopolis seu Habulus; item Portus gratia

1. Harva, seu Harva de grace: | Huneffletum, seu Huneffletum,
item Honeffletum | Honeffleur | Casarisburgum | Chesbourg | et
Grandisvilla | Grandeville seu Granville | quibus addunt
aliqui Agam Sti Vedasti | Hoque St. Waast | in Agro Constan-
tienti | Cotantia seu Coutance | at hae. Portus non est, sed
navale duntaxat seu Littoris crepidis, quam quaedam Insula ten-
entur.

Hujus provinciae commercium consistit praecipue in lana, la-
neis panibus, pileis, pectinibus, papyro, varii generis telis lineis,
peristomatibus, auleis levidensibus, coris, piscibus prae-
sertim halieibus, butiro, aciculis, &c.

Normanni propriis legibus vivunt, laboriosi sunt et in-
dustria, ad servandum propriis rationibus omniaque in usus
suos et commoda convertendum exactissimi. Culpari so-
lent, quod iudicio contendere ament; parumque curant qui-
bus rationibus iure, aut modo aliena acquirant sedque faci-
ant: unde per ignominiam iocosa de eis dicitur, quod
Barochi, ubi infantem neonatum baptizant, statim mortua-
ri illius stipendium seu jus sepulturae à parentibus exi-
gant, veriti ne illo fraudentur ignorare se potentes,
in quoniam loco infans iste grandaeus factus suspensio sit
excipiendus vitamque finiturus.

Normannia in duas partes distribuitur Superiorem scilicet,
que Orientalis est, atque Picardiam attingit, et Infe-
riorem, que in Occidentem vergit, atque versus Britanniam
sitae est. Hujus tria Territoria, illius quatuor. Superioris
Territoria sunt Rothomagensis, Eborensis, Calatensis,
et Vulcafinum. Inferioris vero Constantiensis, Aleconiensis,
seu Bajocensis, et Cadomensis, quae Primum Superioris, post Inferioris Territo-
ria extendimus, ut et adjacentes ei Insulas quaedam.

60. 200.

§. I.

De Territorio Rothomagensi.

Territorium Rothomagensis | Le Pais de Rouen | seu
Ager Rothomagensis circum ejusdem nominis Urbem si-
tus est. In eo notatur

1. Rothomagus | Rouen | Civitas non modo Superioris, sed
et totius Normanniae Caput, ac una ea maximis, ditissi-
mis et populosis finibus Francia Urbibus, posita est ad ripam
Sequanae loco depresso et ad tria latera praeruptis monti-
bus circumdato, ita, ut eo solo latere, quod Sequana albat,
ad eam pateat aditus: ea istis montibus duo viculi pro-
deunt Albetta scilicet | Aubette | et Rotobecum | Robec |
et ad illam flunt. Ibi Sequana tantus est aestus, ut plus-
quam 200. unquam navigia ad istius rapiditatem, qua ipsa
velos cingitur, appelli valeant. Muris rotundisque
turribus moere factis antiquo instructa est. 16. portas nu-

merat, 13. fora publica, 300. fontes publicos, 85. Temples, et
125. vicos: ex quibus omnibus de ejus amplitudine judicium
ferri facile potest; etiam ultra 30000. animas continet, at-
tamen vicus ejus sunt angustissimi, aedificia humiles et ple-
nunque lignea. In ea quoque est Castrum quinque
magis turribus, pontemque ductum instructum, non aquis
circundatum.

Urbs ista Velocassium inter Celtas populos celebratorum
praecipua sedes fuit; et quamvis sit antiquissima, ut vel illi-
us Celticum seu vetus Gallicum nomen prodit, nihilominus
Caesar in his Commentariis eam praeterit, ut et alii Scrip-
tores Romani, primus illius meminit Strabon. anti-
quo tamen tempore jam spectabilis esse debuit, ut quae sub
Constantino Imperatore, cum Lugdunensis provincia in
duas partes distribueretur, provincia Lugdunensi secun-
da Caput data fuerit.

De ejus Etymologia multa circumferuntur Scriptorum
opiniones, inter quas illam veriore arbitramur, quae
Rothomagus deducitur à duabus primis Rothobeci fluvii
syllabis Rotho et à voce Magum seu Magus, quae lingua
Celtica Urbem significat, quae simul juncta Rothomagum,
velut Urbem ad Rothobeam, efficiunt.

Rothomagus est sedes Archiepiscopi, qui sibi titulum
Primitis Normanniae vindicat, et cui sex Episcopi, qui in
haec provincia sunt, subjiuntur. S. Nicasius primus hic
Episcopus fuisse dicitur, atque traditio est eum à S. Clemen-
te anno Chr. circiter 80. Romam hinc ad praedicandum Evan-
gelium missum fuisse: post ipsum nullus invenitur Ro-
thomagi Episcopus usque ad S. Melonem, qui an. 265. à
S. Stephano Papa hujus Civitatis Episcopus designatus est.

Prater Ecclesiam Cathedralam quamplurima aliae, quod
jam supra memoravimus, numerantur Ecclesiae, Capitu-
la, et utriusque Sexus Monasteria, quae singula enar-
rare nimis longum foret. Habet etiam celebrem Uni-
versitatem.

Anno 841. Normanni, et an. 1418. Angli Rothomagum Urbem
occuparunt, anno autem 1449. Carolus VII. eam illis eri-
puit. Saeculo XVI. fervente Catholicos inter et Hugo-
notos bello multis calamitatibus pressa fuit, ab his semel
et iterum capta fuit et devastata: an. 1562. sub Carolo
IX. iterum crepta fuit; denique an. 1594. Henricus IV.
illam obtinuit. An. 1633. 25. Junii gravem vento-
rum furentium rabiem experiri coacta est, qui vespere
circa horam septimam coorti procellam excitavit cum
tonitruis, pluvia, et insolita grandina copia, cujus globuli
quidam nucum et etiam ovorum magnitudinem aequa-

bant, medietatemque libram unam etiam tres librae quadrantes
pendebant; hinc stupendas variis in locis edidit strages.

Commercium, quod in ea exercetur, consistit in lana, pan-
no, variarum specierum linteis, corio, pileis, pectinibus,
chartis lincoriis, papyro, et magna aliarum mercium copia.
Hic etiam conficiuntur levidensia aulca illa, quae aulca
porta Parisiorum | les tapisseries de la porte de Paris. | nun-
cupantur. Binatio quoque Inolis haud vulgari est
compendio.

Varia Rothomagi celebrata memorantur Provincialia
Concilia: I. an. 692. ab Anberto ejusdem Civitatis Antisti-
ta, cum 16. Episcopi et 4. Abbates interfuerunt, et in quo varia
Ecclesiarumque utiles edita sunt sanctiones. II. an. 1050. a Mal-
gerio Archiepiscopo, cujus 19. Canones circa disciplinam Ecce-
lesiasticam adhuc supersunt. III. sub Archiepiscopo Joanne
an. 1072. vel 1073. ubi post editam de SS. Trinitate fidei pro-
fessionem etiam quaedam circa disciplinam Ecclesiasticam
sancta fuerunt. IV. an. 1074. ab eodem Archiepiscopo, ac
de rebus eisdem, de quibus in priori. V. an. 1096. ab Ar-
chiepiscopo Wilhelmo, in quo sanctiones Synodi Clavon-
tanae confirmatae, atque nova quaedam circa res Ecclesiae
condita fuerunt. VI. an. 1118. ubi multa in medium
adducta, nihil vero conclusum. VII. an. 1119. ab Archiepis-
copo Goisfredo, in quo Clericis omne commercium et familia-
ritas cum alterius seculi personis interdicta fuit; et cum
quidam nomine Albertus huic sanctioni obloqui vellet,
in carcerem conjectus est. VIII. an. 1299. circa discipli-
nam Ecclesiasticam durat. IX. in quo de promul-
gatione sanctionum in aliis Synodis aditatum, necnon de
aliis rebus ad disciplinam Ecclesiasticam pertinentibus ac-
tum est. X. an. 1445. ab Archiepiscopo Radulpho
Acupelio contra Blasphemos, Veneficos seu Bastigatores,
aliosque hujus furfuris homines. Denique a Georgio ab
Ambasia | George d'Amboise. | et aliis adhuc plura Provin-
cialia Concilia huius loci habita fuerunt.

In hac urbe an. 1430. famosa puella Aurelianensis Joh-
na de Arca | la pucelle d'Orleans Jeanne d'Arc. | a Duce
Vindocinensi | Le Duc de Vendôme. | capta, juxta Duce Bell-
fortii tanquam Archistrix et venefica in foro publico
igne cremata fuit.

Hujus Civitatis lateriora adeo amoena sunt et venusta, ut
specialem mereantur descriptionem: ambulacra ex omni
parte, Inula in Sequana, populicae domus, p. Paucis
ab ea milliari visitur Castellanorum castrorum pergrata
solitudo.

2°. Lenovium, Lenobium, Lenovium, Lixovium, Civitas
Lenoviorum, Lenoviorum, et Lixovensis | Lixieux. | Sita
est haec Civitas 8. milliariis a Rothomago, id est Cadono

|Caeni:| s. à maris littore, s. à Ponta Episcopi | Pont- l'Évê-
 que:| inter Sagium | Seas:| et Vernolium | Vernemil:| par-
 tem ad litus aliquod partem ad valem quandam venustissi-
 mam, qua magnorum reddituum pasua continet, in con-
 fluentia duorum rivoorum, quorum uni nomen Orbeca-
 |Orbec:| qui urbem perfluit, alteri vero Tolca | Touque:|
 qui illius muros alluit; heb 20. gr. 17. min. longit. et 49. gr.
 8. min. latit. Sops, muris, et turibus cingitur opti-
 mis; in caepe quatuor porta totidemque Suburbia nume-
 rantur. Satis venusta, publicique et privati fontes, qui in
 magna adunt copia, atque velut tot rivi quot plateae sunt,
 eas huius mundas servant. Habet panis et hirci quificia.

In notitia civitat. gal. lugdunens. urbs haec Civitas Le-
xoviorum nuncupatur, ~~proprie dicitur~~ à Lexovis seu Lens-
 bis populis, qui olim regionem hanc involvere. Sub Fran-
 cis Regibus Caput erat provinciae, qua in Capitularis Livri-
 ca et Livinus, item Comitatus Livinus dicitur. Olim Ne-
magus vocata fuisse creditur, quod Stolomaeus Lexoviorum
 Metropolitim hoc nomine insigniat. Fortè etiam est An-
 tonini Noviomagus.

Titulo Comitatus gaudet, habetque Episcopum, qui ei
 tam in Civilibus quam Ecclesiasticis Dominatur, estque
 Suffraganeus Archiepiscopi Rothomagensis. Primus hic
 Episcopus fuit Litardus, qui an. 511. primo Aurelianensi Con-
 cilio interfuit.

Prater Ecclesiam Cathedralem, duae adhuc sunt Collegia-
 ta simul et parochiales. Trinitarii conventum hic habent.
 Fratres Missionis habent Collegio praesunt, eorumque domus
 est juniorum Clericorum Seminarium. Ad sunt etiam
 ab an. 1631. Ursulina; item Moniales de providentia
 dicta, quarum munus est nisi juvenes puellas instituer.

Duae memorantur in hac urbe celebrata Synodi, I. an.
 1006. mense Octobri praesente Henrico I. Anglia Rege et Nor-
 manniae Duce. II. ab Hugone de Harcurio | Harcourt:|
 Item Joannes Venator | Jean le Veneur:| Cardinalis et hujus
 Civitatis Episcopus duo hic habuit Concilia, unum an. 1531.
 et alterum an. 1540.

§. II.

cap. 61.

De Territorio Eboricensi.

Territorium Eboricense seu Eboriense | Le País d'Yverna:|
 ad meridiem Rothomagensis situm est. Nomen habet ab
 Eborovicibus antiquis Gallia populis, qui falsè Eborici nomi-
 nantur. In Capitularis Pagus Eboricus, et Eboricus dicitur.

tur. Sub Romanis provincia Lugdunensis Secunda, et sub Re-
gibus Francorum Neustria pars erat. à Richardo Robonis
primi Normannia Ducis Nepote ad Comitatus, et à Ludovi-
co Hutino Francie Rege an. 1316. ad Barchinensium dignitatem eve-
ctum fuit. Modò Ducibus Bullionis parit. Hic occurrit

1° Eborac, seu Ebroium vel Eboracum ¶ Eborac: ¶ Civitas
est hae urbs ad ripam Itona ¶ Iton: ¶ fluvii, quatuor millia-
ribus à Barchinensi seu Barchinensi ¶ Barch: ¶ utitur ¶ Conche: ¶ et Luparia
¶ Louiers: ¶ quinque à Veronia seu Veron et Veronensi ¶ Ver-
non: ¶ octo à Droco seu Droindum fanò ¶ Droca: ¶ Decem à
Medunta ¶ Mante: ¶ et totidem à Rothomago.

Undique vineis cingitur et viretis. Inanis, si ejus sub-
urbia demas, haud ampla sit, in ea tamen novem Ecclē-
sia parochiales numerantur, pluraque utriusque sexus
Monasteria et Conventus. Vetusissima est, atque

olim, quod notat Ptolomaeus, Mediolanum dicta fuit: post-
modum ab Agri huiusmodi Eborovicibus Eborac. seu Ebro-
ium nuncupata fuit. Habet Sedem Episcopalem

Metropoli Rothomagensi subiectam et Saulo III. fun-
datam, in qua primus sedisse perhibetur S. Taurinus. Ce-
lebris quoque Cardinalis Beronius ex Calvinista Catholicus,
qui sub Henrico IV. floruit, antequam ad Archiepiscopatum
Genouensem assumptus esset, hic fuisse Episcopus memo-
ratur. Cirium commercium consistit praecipue

in variis panni et lintei speciebus, necnon in aliis mercibus
lanæ; itam in frumento, p.

2° Bodomontium Rogerii ¶ Beaumont le Roger: ¶ Urbs
hac nomen habet à Rogerio quondam ejus Comite, qui vel
eam de novo excitavit vel ampliavit; eam aliqui, quod
nomen caret, Oppidum duntaxat vocant. Sita est ad ri-
pam Aisela ¶ Aisela ¶ fluvii quatuor miliaribus à par-
celebri Benedictinorum Becensis ¶ Bec: ¶ Monasterio, et
Concho ¶ Conches: ¶ tribus à Bernacò ¶ Bernay: ¶ Brioma
¶ Brienne: ¶ et Novoburgo ¶ Neubourg: ¶ duobus ab Har-
wio ¶ Harwio: ¶ et undecim à Rothomago. Unicum
vicum habet optimè stratum lapidibus. Ipsius Ecclesia
parochialis et prioratus SS. Trinitatis quondam à Benedi-
ctinis habitatus, qui inde vastatis durante bello eorum ad-
ficiis, ad Monasterium Becense se contulerunt, spectabi-
les sunt. Olim ei insidebat Arx in præcepto monte si-
ta, cujus hodie via quaedam superest videri. Hae pan-
ni conficiuntur et lintea, quamplurimique numeran-
tur Clavarii. Antea actis temporibus Comitatus, modò
Ducatus titulo insignita est, ejusq; Ducis Historia celebrat.

De Territorio Calatensi.

Territorium seu Ager Calatensis | Le Pais de Caux | Situs est inter Sequanam, Oceanum, Picardiam, Brayum | Le Pais de Bray | et Voluasiuum Normannicum | Le Venin Normand | Nomen suum trahit à Calatibus antiquis Celtarum populis, qui in eo sedem habuerunt. Trianguli formæ figuram refert, in cuius apice promontorium est, quod proprie Portum gratis | Havre de grace | in Mare protenditur, ac Calatense caput | Cap de Caux | nuncupatur. Maxima ipsius latitudo est 16. miliarium scilicet ab Agro Rothomagensi usque ad Civitates Aucum | Eu | et Ulteriorem Portum | Treport | Variarum specierum frumentum, Legumina, linum, Cannabum, et rapicium semen, ex oleum ad varios usus exprimitur, profert. Vitis carst, quod solum ejus paulo sit frigidius: at pomis et pyris abundat, ex quarum fructibus melapium communis incolarum potus conficitur. adest etiam ferina, pennaria presertim, qua multum requiritur; ingens etiam pisium copia hic capitur.

Regionis hujus consuetudo primogenitis magnam tribuit prerogativam, quam forte Norvegi et Dani hæc attulerunt, qui, ut familias suas tuerentur ac in splendore continerent, primogenitos suos omnium bonorum suorum heredes instituebant, sicque juniores filios suos ad alienas terras demigrare, ibique fortunam suam experiri cogebant; qua agendi ratio procul dubio primos Normannos in Galias adduxit. Occurrunt hic Urbes

1.º Deppa seu Dieppe | Dieppe | totius provincie seu Agri Caput, cum portu maris. Duodecim miliaribus à Rothomago, inter Ulteriorem portum | Treport | et S. Valtericum | S. Valery en Caux | seu ab hoc utroque portu miliaribus distita. Situm tenet in planitie intra duos montes lanecos ad ostium Bethuniae | Bethune | fluvii, qui hic Arza | Arques | vocatur, quod Arca Urbis olim celebris reliquias aduat. Habet Suburbium, quod Portus ipse à Civitate separat, ad quam ab eo per portum lapideum transitur. In eâ viginti poste numerantur. Tam in

civilibus quam Ecclesiasticis parat Archiepiscopo Rothomagensi. Olim et antiquis temporibus Julistona Calatensis dicta est.

Urbis hæc anteaestis temporibus longe celebrior fuit quam nunc sit. Multorum dirutum et impigrorum incolarum, post resurrectionem Editi Nannetensis, discessus, necnon Anglorum invasio, à quibus an. 1694. 22. et 23. Junii seu Julii injectis innumeris pene ignavis obis | Bombes | in cineres

reducta fuit, deteriorum illius efficiere conditionem. Et insi-
det Arx ritu antiquo munita, quae modo vix unum hostium
appellum sustinere valeret.

Habet binas parochiales Ecclesias S. Remigii scilicet et
S. Jacobi, hujus Campanila adeo in sublime porrectum est,
ut coelo sereno Angliae littora ex eo detegantur. Carme-
lita item, Minimi, Capuini conventus hic habent, Jesuita
Hospitalium, et Patres Oratorii Collegium. Adiunt etiam
Moniales Benedictina, Carmelita, Ursulina, Hospitala-
ria, et Visitationis B.V. Mariae.

Præcipuum ejus commercium consistit in Halesibus, Sion-
bris, et Ostreis, in variis operibus eburneis, et tentis denti-
culatis. Adest etiam celebre Tabaci Opificium.

Hic nati perhibentur viri scientiâ et eruditione præ-
stantissimi, inter quos celebrantur præcipue P. Richardus
Simon Canonius regularis S. Augustini in S. Scriptura et lin-
guarum Orientalium studio versatissimus, quod ipsius pro-
dunt Opera. B. Crasset Soc. Jesu variis moralibus et
spiritualibus miram unctiorem spirantibus operibus cele-
bris. Item Bequetus | Bequet | Medicus, cui retentionem
Canalis Thoracici in corpore humano acceptam referunt Me-
dici, quem etiam ipsius nomine Stagnum Bequetanum vo-
cant.

2°. Portus Gratia | Havre de grace | celebre Emporium
cum portu optimo. Sita est hæc Urbs ad ostium Seguanæ
in uliginosa planitie duodecim miliaribus à Cardonâ | Caen |
ortodecim à Rothomago et Dieppâ; octo à Fisci campo
seu fiscano vel fiscanno | Fescamp | et Julibonâ | Lille-
bonne | septem à Lilleboris | Lilleboeris | et duobus
à Harcflotâ | Harfleur | ampla et perpulchris superbiens
aediis et domibus, quadraginta plateas lapidibus stratas,
et quarum nonnulla late sunt et ad lineam ductæ numerat.
Fontes quoque per singulas illius regiones distributi hæc exiguo
ei sunt ornati. 24000. sunt civiter ejus incola. Non nisi
tres portas habet, habet et Suburbium.

Urbs ista principia sua aucta refert Ludovicus XII, qui an.
1509. illius fundamenta jecit. Franciscus I. eam muniri nec
non magnam fortisque turrim extra curiam curavit, ut Anglis,
qui illius piscatores infestabant, multisque damnis afficiebant,
promerale esset, quod tamen hæc obesse potuit, quin eadem
Angli in Seguanam usque penetrarent, ibique navis mer-
catoris prædarentur, cui malo ut obviaretur tandem cele-
bris Cardinalis Richelius sub Ludovico XIII. illius auit propu-
gnacula et in portu castorum erexit munitissimum.

Varia, præter parochialem, tam in ipsa Civitate quam ejus
Suburbio, sunt magnifica Ecclesia. Capuini hæc etiam ha-

vent Conventum, ut et Religiosi, qui poenitentes dicuntur,
nemor Urselina.

Civium negotiatio praecipue consistit in navigatione, et
opificiis texti denticulati; dexterim hant et expertissimi
navigatores, atque ad omnes totius orbis terraquei plagas
commercium suum extendunt.

hic natales habere Georgius Sander et ejus Soror Mag-
dalena Sander. Priorem Gallica Tragedia, hanc vero Cyri, Cle-
lia, aliisque historias, nemor quaedam cum ligata tum solu-
ta oratione edita Opera celebres fecere. Ille an. 1658. haec
an. 1700. 94. annos nata, vitam poverunt.

3° Yvetotum seu Jvetotum [Yvetot vel Jvetot:] Urbs
seu amplum Oppidum una cum Castell^o. Situm habet in
plaga frumenti feracissima sex miliaribus a Rothomago
et duobus a Calidobeco [Candebec:] non procul a portu gratia.
Caput est exigui Tractus, qui ejus nomen refert, simulque liberi
et exenti Principatus titulo gaudet. Apud Geographos Re-
gnum Jvetotii seu Jvetotianum Tractus iste nuncupatur,
quod eorum aliqui ex antiqua quadam, sed non satis firma,
quae potius fabulosa traditione olim se vera Regnum fuisse
dixerint.

4° Albamarla seu Albamala [Humale:] Civitas exigua
in declivitate colis, quem prata cuipunt, ad ripam Brevia
[Breve:] fluminis, quod etiam prata haec irrigat, sita 14. millia-
ribus a Rothomago, quinque a Neuburgo seu Novo Castell^o,
[Neuchatel:] et Blangiacis [Blangy:] et octo ab Andriano
[Amiens:] in confinis Picardiae. Caput est Tractus ejusdem
seu nominis, quem an. 1547. Henricus II. in Ducatum et
Bariatum exivit. Licet in Normannia posita sit tamen
Parisien. Senatui seu Parlamento subest, sique Insula
Grancia adjecta videtur.

Duas numerat Parochiales Ecclesias; una intra ipsius mae-
nia est, altera extra civitatem prope Benedictinum S. Mar-
tini Monasterium; prior S. Petri, haec S. Margerethe di-
citur. Adsumt etiam duo Conventus Dominicanorum
videlicet et Poenitentium. Olim urbs haec muni-
tionibus et propugnaculis instructa erat, at modo nec
muri ejus nec fossa curantur.

5° Longavilla [Langeville:] Oppidum ad ripam Seja
[Seie:] rivu sita novem miliaribus a Rothomago, tribus
a Dieppa, et duobus ab Arca [Arques:] nemor ab Altrifago
[Auffay:] una cum Castell^o bene munito. Prater Eule-
siam Parochialem est hic Monasterium, quod Benedictini
Cuniacenses incolunt. Oppidum istud Ludovicus XII. an. 1505.
Ducatus titulo decoravit.

midum. Regio ipsa aspera est et rigida, collibusque et vallibus abundans. Aquarum commoditate et copia perfruitur, adeo, ut singula domus singulos suos habeant fontes, unde permulta rivi emergunt qui in quinque praecipuos desinunt, haeque sunt Siena | Sienna: | Ems | Airon: | Sobola, Sula, et Sola | Soula: | Tarsus | Tar: | et Bajus | Bay: | qui omnes piscibus abundant multaque molendina agitant. Adfunt etiam vicia, horti olivarii, et agri grammosi, qui sat multis bovis et vacis, e quarum lacte excellentissimum exprimitur butyrum, pasua praestant. Hae quoque equi edecantur, qui ob velocitatem et bonitatem suam multum aestimantur, magnosque sunt in pretio. Unicam hylam habet, quae paves admodum ferax alit. at Cuculorum ingens adest copia, qui aquae ac gallinae et laginati capones Rothomageni una Parisios usque deferuntur. Constantienses sunt vivaces, ingeniosi, sagaces, et laboriosi. In hoc Territorio notantur

1° Constantia | Contance seu Constance: | Civitas ampla, praestantibus superbiens aedificiis totiusque Territorii Caput, a qua et ipsum nomen habet, una cum magnis Suburbio, posita supra montem, qui paulatim in planitiem desinens rivis ac rivis circumdatur. uno vel duobus miliaribus a Mari, seu a S. Lande | S. Lo: | et novem ab Abrincis | Avranches: | Volaterranus*, et alii arbitrantur eam esse veterum Romanorum, nomenque, quod cum fert, a Constantino vel Constantio Imperatoribus accepisse; unde etiam Ammianus Marcellinus** eam Castra Constantia nuncupat. Alii vero putant, quod sit Veterum Brioveris. Haec omnia sunt incerta, nec enim Briemandi populi adhuc exhibiti sunt, nec Civitas Brioveris. Brientius autem censet Urbem hanc esse Cosediā seu Cosedias, de qua Antoninus, in suo Itinerario, et veteres geographica tabula meminere. Quidquid ea de re sit, antiqua Ubs est, quod vel Aqueductus, quae prope ipsam hinc inde deteguntur, produnt. Populosa admodum est, at miris caret, quibus idam vidisse dicitur Ludovicus XI. quod Cives fratris sui Caroli, quorum gerbat similitates, partes amplexi fuissent. sunt tamen, qui dicunt, id a Carolo VII. dicti Ludovici patre factum, cum cum Anglis eripuit; unde evenit, ut in bello hoc Anglis multis calamitatibus prostra fuerit. Anno 1562. ab Hugonotis occupata fuit.

Habet Episcopum Metropolitanum Rothomagensi Subjectum. Praeter Eulesiam Cathedralē, quae magnifica est, atque B.V. Mariae consecrata adfunt adhuc aliae, inter quas eminent Eulesia Barschialis, quae S. Petri dicitur, et Eulesia S. Nicolai. adest item Seminarium, cui Patres Missionis praesunt, necnon quatuor

* Volaterranus | Raphaël seu Maffaeus: | ab Urbe Volaterrā in Etruria, in qua natus est, sic dictus, Saeculi XV. Scriptor celeberrimus. In taralia Opera edidit 38. libris Commentarios Urbanos, in quibus veterem geographiam, vitam Illustrium virorum, necnon variasum Sicutiarum et Artium principia conscripsit. Usque ad initium Saeculi XVI. Superstes fuit.

** Ammianus Marcellinus Celebris Historiographus Antiochia oriundus, relicta militia, in qua praecipuis numeribus fuit fuerat, ad historiae Studium animum applicuit, hanc in rem Romanam

Sibi vindicat Petrus Daniel Thuetius virtute Scientiarum Cla-
rissimus. An. 1172. hic celebratum fuit Concilium Jus-
tus Papa Legatis presentibus, in quo disquisitum fuit, quis
causa fuerit necis Thome Becketi Cantuariensis Archi-
episcopi.

4°. Oga | La Hougue seu Hogue: | Promontorium et Maris Bor-
tus tribus miliaribus à Valonia | Valogne: | propè Carobur-
gum, è regione Insubria Orinai seu Anvisiana | Origni seu
Anigni, Anglis Aldonai: | Insula, inter Barrefluetum
seu Barbefluviu alia Vallencensis: | Barfleur seu Val de
Cer: | et Iriniacum | Irigni: | oppidum. Hic nec Urbs, nec
Oppidum extant, estque solum pars parocchia, qua S. Vedasti
| S. Vaast: | dicitur; locus tamen aptissimus, in quo Civitas col-
locetur commercii gratia necnon bellicarum navium; cum
vix Navale habet praestantissimum, omnesque rei navalis
et maritima periti mirantur, quod loci hujus commoditas
hactenus neglecta fuerit.

Promontorium hoc littora septentrionalia Normannia ferme
conjungit cum Occidentalibus. Portus ipsius munitione,
Insula Domina | L'Isle à Madame: | munitata protegitur; in
ea est miles praesidiarius, qui navium huc asyllum quarenti-
um securitati prospicit; in variis quoque ejus littoris locis
tormentorum sedes erecta cernuntur.

Formae variae sunt hujus Promontorii nomina, ut Ogas, Ogi-
gia, Ogigies, Caput Oga, communiter autem Oga seu Oga
S. Vedasti dicitur. Hic an. 1692. 19. Maji, Classis An-
glia et Hollandica sub Talapianarchis Rüssel Anglico, et
Abbemond Hollandico Gallicam devicerunt ac penè deloverunt,
In hoc navali proelio 50. Galloorum naves et 15000. hominum
desiderata fuisse navantur.

§. VI.

1700 64.

De Territorio Alenconensi.

Territorium seu Ager Alenconensis | Le País d'Alencon: |
Situs est ad Confinia Cenomania | Maine: | versus
meridiem. Titulo Ducatus et Comitatus gaudet ab
anno 1434. quo à Carolo VI. ad hanc dignitatem eve-
tus est, cum prius Comitatus tantum esset. Interdum
Regis Principibus sate minoribus usaria attributio-
nis loco datum fuit; Idque primo factum à S. Ludovico
memoratur, qui an. 1260. Petro filio suo natu quarto
Ducatum hunc attribuit.

Solum habet fertile, et pasua optima, suntque in
eo lapidicina, in quibus adamantos reperuntur, qui
propterea Alenconenses dicuntur. Habet etiam pan-
ni et texti denticulati | Dentales: | officinas. Quatuor

eniquis tractibus concluditur, suntque Alenoniensis proprie-
ditus, Algia | Auga: | Holmia | Houmes: | Ager Leo-
viensis | Liuvini | Hi quoque illum perflunt omnes
Sarta | Sarta: | Brianta | Briante: | Olina: | Orne: | Brianta
in Sartam incidit. In eo etiam sunt Hyalurgia
seu officina vitraria, Semi fodina, et ustina; mul-
tosque equos et pecora alit. In eo hic notantur sequen-
tes urbes

1.º Alenonium | Alenon: | magna et populosa Ci-
vitas, nec non munitionibus optimis instructa. Ipsaque
Ducatu nomen tribuit, quinque miliaribus à Sagio
| Seeg | seu Sez: | in confinis Cenomania, in amplo et fer-
tili campo, qui omnis generis frumentum et fœtus abun-
danter profert. Hunc campum Sartam perfluit, urbisque
mosnia alluit; in eam Brianta, postquam in ipsa Civitate
cirium S. Clara Monasterium insulam efformavit, sub pon-
te incidit.

Inter Normannia Civitates ordine tertia est. olim vile
quoddam castrum duntaxat erat, quod postmodum crevit
in urbem. Si incidet Castellum bene munitum. Ha-
bet duo Suburbia, unum, quod S. Blasii à capella S. Blasii,
quæ in eo est, dicitur, alterum ad Sartam latus collocatum
Montfortium | Montfort: | vocatur, specialèque parochia-
lem habet Eulasiam, quæ S. Petri dicitur. In civita-
te est Eulasia parochialis B. V. Maria dicata, in qua Mau-
solum Ducum Alenoniensium conspicitur. Præter
Monasterium Monialium S. Clara, sunt hic etiam alia Monas-
teria, ut Monialium Visitationis B. V. Maria, in Suburbio
Montfortis, in quo et Benedictini Brioratum habent; in
Suburbio autem S. Blasii Capuini habent Conventum; et in
Civitate Jesuita Collegium p. habuerunt. p.

In eâ est panni Opificium, et antehac texti Denticulati
Opificium celebre fuit. Saulo XVI. Civitas hæc multis-
malis et arumis obnoxia fuit. an 1572. Marinonius | Ma-
rignon: | qui postea Grancia Marescallus factus est, Hugons-
torum lanienam hic impedivit.

2.º Sagiium, alias Sajum, Salarium, Saxia, Saggiorum
seu Saxonum Civitas | Seeg, Sez, et Sefni: | Sita est ad Oli-
nam | Orne: | quinque miliaribus ab Alenonio versus me-
ridiem, et octo ab Aquila | Aigle: | ad Evonotum. In
Notitiâ Gal. p. vine. quæ tempore Honorii Imperatoris
conscripta creditur, inter sex antiquas Urbes, quæ à Metro-
poli Rothomagensi pendeabant, quartum obtinet locum,
unde quidam recentiores Geographi conjecturant eam esse
Civitatem Epuorum, Sepuorum, Sepuororum, Hæpuorum,
seu Hæpuorum, quos eisdem eundemque populum esse ar-
bitrantur, de quo Casar, Plinius, et alii meminere; vel

etiam Amironum Civitatem, quam Ptolomaeus Vagoritum nominat.

Civitas haec situm habet apprimè gratum, posita in medio magni et amoeni campi quem longum rivetum transiit; proxima quoque est Eruvis [Eruves] nemori, siquæ collarata, ut omnia ad vitæ sustentationem et commercium necessaria facile possit habere. Magni nominis olim fuit, de quò tamen nunc multum deperdidit.

Habet Sedem Episcopalem Rothomagensi Metropoli subiectam. Multi eruditi censuerunt illum initio Oximii [Hiemes] fuisse collocatam, ac postmodum inde Sagium translata; verum pro sua assertionis fundamentò nominis popularem habent traditionem, qua tamen P. Simonio sufficiens visa est, ut Episcopis Sagien-
libus quendam Lithardum Episcopum Oximensem, qui an. 511. Concilio Aurelianensi I. interfuit, annumerat, quò in re alii Conciliorum Editores illum sentiunt.

Quingue Sagii numerantur Parochia proter Capitulum Cathedrale; unum Seminarium; una Schola; unum Novicium; unum Amplum O. S. Bened. Monasterium, et Graniticorum Discalceatorum Conventus. Eius 3000. Sunt Smola, p.

S. Argentorosa seu Argentomagus [Argentan seu Argenten] Urbs haec olim Romanis Ara gena dicta fuit. Sita est ad ripam Olina [Orne] fluminis in loco eminenti, qui fertilibus planities medium occupat, quam aliqua vicata hujus fluminis littori circumjacentia ambiunt, quinque miliaribus à Sagio, et totidem à Galasia [Galaise] duatuor portas, et totidem Suburbia numerat. Muri ejus turribus et fossis hinc instructi, intra est vetus Castellum, à quo Civitas protegitur. Varia habet fora publica, plateae ejus et Aedes plerumque venusta sunt. Duae hinc in eà spenciosa Ecclesiae, una, quae dicitur S. Remigii, altera S. Germani, ubi Parochus unicus alternatim Divina celebrat officia. In Suburbis sunt Dominicani, Capucini, et Moniales S. Clarae, et duo Novicia. Quartum habet ex fontamento, et hinc negotiatione, suntque in ea plures Corarii et Bilearii.

§. VII.

1665.

De Territorio Cadomensi seu Bajocensi.

Territorium Cadomense ~~seu~~ seu Bajocense [Le Bepin] à Cadomo [Caën] et à Bajocis [Bayeux] primariis Normanniae inferioris Civitatibus nomen habet. Limites ejus sunt ad orientem Leavienis Ager [Le Havre] ad Meridiem Abincatus [L'Aronchie] ad Occidentem Ager Constantientis [Le Cotentin] seu Constantin; et ad Septentrionem Mare.

Dividitur in Superius et Inferius, Superius ad orientem situm est juxta Viriam [Vire] amnem; Inferius vero partem

* Jacobus Simonius, natus perhibetur Romae in Alvernia an. 1559. et an. 1577. Societatem Jesu ingressus est, vir eruditissimus, quod ipse producit Opera. ultra 40. Scriptores numerantur Ecclesiastici, quorum Opera notis illustravit, inter quae recensentur Concilia Gallica, Sacri Calvi Capitularia, et Theodosii Codex; quo palam fit, cum in antiquitatibus Ecclesiasticis et in utroque Jure apprimè versatum fuisse. Obiit Parisiis ex ietore an. 1691. 93. annos natus.

ejus occidentalem occupat à regione dicti fluminis.

Regio haec penè tota conserata est pomis, è quarum arborum melapicis mustum exprimitur, quod Rothomagum et Parisios usque aqua tranvehitur. Illius clima satis temperatum est. Incola vivaces sunt et laboriosi. Solum vasis mare virata habet, ceteroquin aliquantò rigidum est. In eo nota-

tur jo Cadomum seu Cadonus | : Caën | prima post Rothoma-
gum totius Normanniae Civitas, et Inferioris Caput. Sita
est ad confluentem Olinæ | : Orne | et Odonis | : Odon | fluvio-
rum, sub 20. gr. 3. min. longit. et 49. gr. 10. min. latitud.

* In Bajocensi Comi-
tatu Villa, quae di-
citur Cathin super
fluvium Obia, in-
quit Richardus III.
Normanniae Dux in
Diplomate an. 1026.
edito.
Olim vocabatur Cathin*, Cathem, Catheim, et Cathum,
quae ejusdem nominis variae sunt pronuntiationes, quod no-
men partim Gallicum partim Saxonium est, atque iuxta
Bohardum belliam, juxta Huetium versu nata minorum
Normanniae Dux in fratrum | : Cadets | habitationem significat: cum ergo nomi-
na Cathin et Cathem seu Catheim eadem essent, ex Cathem
Cahem, et tandem ex Cahem Caën factum est. Ritendi
sunt, qui ex vocabuli Cadomum seu Cadonus similitudine

* Cadmus primus The-
barum Rex Aeg-
noris Phoeniciae Re-
gis filius. hic, pro-
ut fingunt Poëtae, ab an. 516. usque ad an. 542. Superfuit, et de quo multa fabu-
latur Boëta Itali, cum adificasse.
ut sororem suam Eu-
ropam à Jove rap-
tam quaereret.
Cadomum*, dum sororem suam quaereret, hanc urbem fundasse
fabulantur; ut et aliqui quia Uobis haec etiam Caji Domus mun-
cipat, volunt Julium Caesarem, vel Cajum quemdam profec-
tum domus Arthuri seu Arthi Britanniae Regis, qui Saeculo VI.
ut fingunt Poëtae, ab an. 516. usque ad an. 542. Superfuit, et de quo multa fabu-
latur Boëta Itali, cum adificasse.

Neque Historici neque geographi veteres ullam Cadomi men-
tionem faciunt, quod argumento est, idam, eam, quae Roma-
ni rebus Gallicis praesent, nondum extitisse, aut saltem ur-
bem hanc adhuc fuisse; Verisimile tamen est eam primis
Normannorum temporibus jam extitisse, ubi quae fuisse,
quavis illius initium praesè non hatur.

Posita est Uobis ista in valle inter duo amplissima rivata,
quae ad duos colles, desinunt, abinde supra quos bina ejus sub-
urbia videntur. Adest quoque Castellum Wilhelmi No-
thi seu Conquestoris, ut creditur, opus. Civitas haec est
celebre Emporium, et non nisi duabus vel tribus leuis gal-
licis à Mari distat, atque magna etiamnum naves in
Maris astu super Olinam ad illius portas accedere valent.
35. vel 40. Incolarum numerat milia, qui vivaces sunt et
laboriosi.

Præter abbatias S. Stephani et S. Trinitatis Cadomi sunt
Septem Monialium Monasteria, et octo virorum. Jesui-
tae hic habent Collegium, ut et Patres Oratorii. ad sunt
etiam Capucini; item commune Xenodochium; necnon
modicum Barochia.

Adest etiam celebris Universitas ab Henrico VI. Angliae
Rege, cum adversus Carolum VII. non modo Normannia,
sed et ferè omnibus Francia provinciis potestatur, primum
creata, et ab Eugenio Papa IV. annis 1437. et 1439. confir-
mata. At ubi Carolus VII. tota Francia, adeoque et

Normannia Anglos expulisset, tum huius antiquitatis iis omnibus, quae ab eis factitata fuerant, an. 1452. novam Academiam fundavit, novisque donavit privilegiis: tria sunt ejus Collegia praeter Jesuitarum Collegium. Illud ipsi deservere coartaverunt.

Adest etiam politiorum litterarum Academia jam an. 1674. a quibusdam eruditis viris claram instituta, an. 1708. in eam, in qua nunc est, addita formam et statum, necnon Regia Academia titulo decorata.

Saeculo XVI. Bello civili implicita fuit, atque in thesaurorum potestatem venit, qui ibidem an. 1562. Religionem suam invasere. Postmodum tamen Regi se submisissent cives, illique in ipsorum gratiam declarationem edidit circa conscientiae libertatem.

Ceterum Urbis ista magnos viros semper protulit, fueruntque in ea, qui vel ingenii praestantia, vel hinc virtute, vel armorum fortitudine emicuerunt. Inter eos celebratur Petrus Daniel Huetius Abrincarum Antistes variis, usque eximis, operibus clarus, qui an. 1630. 8. febr. hinc natus perhibetur, denatus vero Parisi an. 1721. 26. Jan. aetatis hinc an. 91.

2° Bajoca |: Bajena:| ad Auram |: Avisa:| sita fluvium Civitas, miliarium et medio a mari distans, cum Castellis. Urbis antiqua, quae nomen habere videtur a populis, qui in illius plagam olim habitasse dignoscuntur, et quorum sub nomine Biduacisium Ptolomeus meminit, et quos Plinius Viduacenses nominat; quod nomen postea in Bajocenses transmutatum fuit, prout indicant Ausonii versus:

In Bajocensis Stirpe Satius
 Belleni Sacrum Divis e templo genus.

Inaedi laboriosi sunt et ad commercium idonei, at popularium suorum amulatione continuo inter proprios limites coarctantur, Cadomique vicinia eis magno est detrimento.

Urbis haec una cum suis Suburbis Septendecim Parochias numerat, quamvis ultra 1700. vestigales Inaedi haud contineat. In ea sunt Septem Monasteria, tres Virorum, et quatuor Monialium. Jesuitae hic etiam habent Collegium*, et Patres Missionis Sti Lazari Seminarium.

* Illud denuo. tota Franconia pulsi.

Habet quoque Idem Episcopalem Metropoli Rothomagensi Subjectam. Primum eam tenuisse dicitur S. Eupherius seu S. Spira |: S. Spire:| cujus quindecim Successores Sanctorum Catalogo adscribi meminerunt.

Ad littora Normannia secundum plures numerantur eae-
que Insulae, quarum pleraeque Angli jam ab antiquo
tempore possederunt, necnon quavis initio Saeculi XIII.
à Philippo Augusto Franciae Rege Normanniam expulsi,
ac demum Saeculo XV. quo una cum Normannia totam fe-
re sibi subegerant Franciam, toto hoc Regno, proinde et
Normanniam, exurbati, semper retinuerunt, ac etiam
num adhuc retinent. Unde mirum fuit, quod Ludovi-
cus XIV. Franciae Rex, ubi totum terrarum orbem de-
glutire velle visus est, inter tot, quae cepit, bella San-
guinea Anglos has Insulas quiete possidere permiserit.
Sunt autem sequentes Orinaum seu Auriniaca: Origni
seu Aurigni, Anglis Aldernay: Garneseja: Gamsey,
Queonsay, Geonsey: Casarea: Jersey seu Jarsey, An-
glis Gearsey: Sarkia seu Sarconia: Sark, Serke, item
Cers: Ha quatuor Insulae Anglis parent. Quintam
addimus Calsejam: Chansey: quae Gallorum est, at
enigui momenti. Singulas expendimus.

1° Orinaum seu Auriniaca: Origni seu Aurigni, An-
glis Aldernay: prope littus occidentale Constantiensis Agri
quam ab eo eniguum dentatatum fretum sejungit. Maxi-
ma ejus longitudo est miliaris cum dimidio, latitudo au-
tem trium fere miliaris quadrantum. Littus ipsius ad
Septentrionem, occidentem, et Meridiem rupibus et Sc-
pulis cingitur. Unicum habet oppidum in ipsius medio
collocatum, quod Ubs nuncupatur. Angli per nominis
mutilationem eam etiam Orny seu Aurony vocant.
Antiquis Ebodia et Rivna dicta fuit.

2° Garneseja: Gamsey, Queonsay, et Geonsey: 25.
miliaribus à littore Constantiensi versus Africaum, et
45. à S. Malovii Jano seu Malovio versus Boream dista
est. Figuram Citharae seu Testudinis eam referre qui-
dam volunt, alii vero dicunt eam perna similem esse.
Tot nomina tam latina quam Gallica adpta est, quot
auctores de ea scripserunt. Nemo amplius dubitat, quin
sibi Sarcia, de qua Antoninus in suo Itinerario me-
minit. 30000. passuum circiter est ejus longitudo, at-
que decem parvas numerat. Habet portum, in quo
quamplurima naues in anchoris possunt consistere. In
ea quoque est Civitas, quae S. Petri: S. Pierre: dicitur,
una cum Castellò, quod Cornu seu Cornibus: Cornet: nunc-
upatur, atque positum est supra lacum, quod, ubi maris
aestuat, aquae circumdant: illud ingredi nec abstrusa se-
quioris sexus personis, nec ulli francigenae permittitur.
Hanc Insulam natura rupibus ita vallavit, ut haec ei

omnis munimentis locis sint: Sub his rupibus Smeyris inveni-
tur, lapis, quo utuntur Aurifici ad tollendas gemmas, et
vitriarii ad fidendum vitrum. Nulla patitur venenata
animalia, et si qua in eam deferuntur, statim emoriuntur.
Non tamen adeo salubri fruitur aere; nec solum ejus aere
fertile est ac Casarea [Jersey] at commercio, quod portus
ipsum commoditas hinc attrahit, illa ditior est.

Mauyerus [Mauyer] Archiepiscopus Rothomagensis in
hanc Insulam an. 1055. relegatus fuit, quod Sede sua indi-
gnum praevisisset: hic neuromantiam exercuit, ac tandem
misere perit aquis suffocatus. Haec Insula, ubi Gal-
li et Angli inter se se belligerant, utrisque se praebet
amicam, idque ex privilegio ab utraque natione haec ei
inviolata.

3° Casarea [Jersey seu Jarsey, Anglis Gearsey seu Ge-
arzey] 20. miliaribus gallicis a Garneseja versus Euro-
notum seu Vulturum, et litus Constantiense. In
ea sunt duodecim parociae, necnon Civitas, quae Insula
Caput est. Sancti S. Hilarii [S. Hilaire] dicta, cum portu,
quem moles lapidea tutum praestat, Castellumque prote-
git. Ajunt in ea 35,000. civiter numerari Insulas,
atque in necessitatis casu eorum 10,000. in aciem prodire
posse. Solum ejus amoenum est et fertile frumenti fe-
rae et herbae, quae multa armenta et oves aluntur; ha-
rum lana subtilis admodum est et candida. Mare etiam
hic in estate magnam piscium, praesertim Congororum
et Ganmarorum, ceteris omnibus, qui in Angliae littoribus
inveniuntur, pinguiorum et majorum copiam praebet.
Criminalium arborum penuriam patitur, unde Insula illa
nullo modo herba marina, quae ibidem inter rupes et saxa
abundanter crescit, utuntur, quam lingua sua Vraie
nominant; creditur ea esse, quam Plinius Juncum mari-
num vocat: haec, ubi ad Solem sicata fuerit, ignem ex-
citant, ejusque postmodum cineribus velut firmo agros
huos foecundant.

Quamvis mediana hujus Insula
pars paulo montosa sit, ipsa tamen praestantibus super-
bit arboribus. Insulae originaliter nec Angli sunt
nec Normanni, nec Britones, sed Gallicae loquuntur,
nihilominus agrum ferunt, si quis eos Gallos nominet
libenter vero Angli audiunt. Sequens est apud ipsos
tribulium negotiatio, necnon piscationi et agrorum
cultui incumbunt. Bufones, qui pene sunt innum-
meri Insulam hanc multum infestant, nec quaque di-
versis eos adhibita remedia impedire possunt, quin
inferiora et solo contigua domorum cubacula subis-
tent.

4.º Sarchia seu Saronia | Sark, Serke, item Cos: | Sitae est
inter Casaream versus Occidentem et garnesejam versus Meri-
diem. Admodum parva & undique saxis et rupibus circumda-
ta. Habet portum et exiguum Munimentum seu Castrum,
ad quod non nisi duae personae simul accedere valent. Eius am-
bitus est circiter sex miliarium. In illam Joannes de S. Olla-
no Casaream oriundus, annuente Elisabetha Anglia Regina,
coloniam deduxit, cum prius deserta esset, nec quisquam homi-
num eam inuolisset.

Locus hic an. 1598, inopinatò à quodam Franigena occupatus
fuit, et postmodum à quodam Glandro recuperatus: Hic
præterea se demortuum amicum in hâc navi habere, Castri
Praefecto haud vulgare munus promisit, si illum in ipsius Castri
Capellâ à se huiusque sociis sepeliri permitteret; annuit ille
eâ tamen conditione, ut viri, qui cum ipso erant, perlustra-
rentur et exarmarentur: at sandapila armis oppleta
erat, quibus ex eâ arreptis Franigenas expulerunt; qui
verò, ut munus promissum reciperent, missi fuerant,
Glandri iussu in navi detenti fuerunt captivi. Me-
diò Saeculi XVII. Insula haec 50. familias numerabat:
Aliqui volunt eam esse veterem Aricam, de qua An-
toninus in suis Itinerariò meminit, ad partem
illius meridionalem adhuc alia visitatur Insula, quae
quòd ipsa minor adhuc sit, parva Sarchia vocatur.

5.º Calseja | Chausey: | Intra exiguis miliaribus
à Grandevillâ | Granville: | cuius Occidentalis est,
et ferè media inter Insulam Casaream, et Montem
S. Michaëlis. Rupibus et saxis cingitur, et Gallorum est.

Olim multorum Eremitarum Sedes fuit, qui locum
hunc sibi elegerant, ut procul à mundi tumultu et con-
turbatò vitam agerent contemplativam; postmodum
ibidem Abbatia fuit excitata, de qua nihil certi referri
potest: à distantat memoria perditum est, sicut
Philippum VI. Valesium Granita Regem an. 1343. hanc
Insulam Franciscanis donò dedisse, ut in eâ Monasteri-
um consternerent. Cum autem postea Angli Insulam
hanc et Monasterium binâ vice expulissent, huius-
modi oppidò incommodarum salutationum pestis
Monachi, relicta hac Insula ad continentem se receperunt,
atque propè Grandevillam conseruerunt.

Circa præteriti Saeculi medium hic adhuc exiguum
extabat munimentum, iujus modo unica domus resi-
dua est, in qua demorantur Operarii, qui cassios lapi-
des erunt, in Grandevillam et Malcorium trans-
vehuntur, atque ibidem in constnendis aedificiis adhiben-
tur. Interdum tempestatum et procellarum vis sulphas
vogit apud hanc Insulam perfulgim aliquod quæere.